

Władysław T. MIODUNKA

Uniwersytet Jagielloński

Lingwistyczne i dydaktyczne podstawy kształcenia nauczycieli języka polskiego jako obcego

1.

Nowoczesne kształcenie nauczycieli języka polskiego jako obcego stanowi duże wyzwanie już choćby z tego powodu, że wszystkie regulacje Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego odnoszące się do studiów polonistycznych biorą pod uwagę tylko jedną możliwość: nauczanie polszczyzny jako języka ojczystego w szkolnictwie polskim na trzech poziomach – w szkołach podstawowych, w gimnazjach i w liceach. Do wykonywania tego zawodu przygotowuje się studentów w ramach tzw. specjalizacji nauczycielskiej w trakcie studiów polonistycznych. Odpowiedzialni pracownicy tego Ministerstwa nie wzięli dotychczas pod uwagę faktu, że polszczyzny można i trzeba nauczać także jako języka obcego i jako języka drugiego. Rzeczywistość wygląda tak, jakby ci pracownicy w ogóle nie uświadamiali sobie, że kształcenie cudzoziemców w podległych Ministerstwu szkołach wyższych, gdzie przed rozpoczęciem studiów uczy się ich najpierw języka polskiego, stanowi nauczanie języka polskiego jako obcego i łączy się z nauczaniem innych języków obcych w Polsce. Skoro na poziomie Ministerstwa brak świadomości o wykonywaniu takiego zawodu w naszym kraju, jak zatem mogła się pojawić świadomość konieczności przygotowywania fachowców do jego wykonywania i regulacje prawne dotyczące standardów kształcenia nauczycieli języka polskiego jako obcego?

1.1.

Mimo takiego stanu świadomości na szczeblu Ministerstwa Nauki można mówić o kształceniu przyszłych nauczycieli języka polskiego jako obcego w wielu polskich uczelniach. Dzieje się tak przede wszystkim na studiach podyplomowych, działających od kilkunastu lat w szkołach wyższych. Ostatnio na studiach polonistycznych zaczęto wprowadzać także dwuletnie studia magisterskie w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego. Studia te podlegają dotychczasowym regulacjom ogólnym Ministerstwa Nauki na temat studiów polonistycznych, a także regulacjom Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu na temat warunków, jakie winny spełniać studia magisterskie nadające uprawnienia do nauczania w szkołach

polskich. Oczywiście, nie mówi się tam nigdzie o nauczaniu języka polskiego jako obcego. W konsekwencji studia takie powstają niejako w b r e w aktom prawnym wydawanym przez Ministerstwo Nauki oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, z drugiej jednak strony mamy tu do czynienia z sytuacją dość typową dla tego, co dzieje się w Polsce, gdzie ludzie oddolnie próbują tworzyć różne inicjatywy, by odpowiedzieć na uświadamiane sobie przez nich potrzeby, których nie widzą kierownictwa resortów. Wszystko można by uznać za zjawisko normalne, gdyby nie to, że promocja języka polskiego poza granicami naszego kraju spoczywa jednak w rękach resortów. Ministerstwo Nauki wysyła np. corocznie do zagranicznych uczelni około 100 lektorów języka polskiego, którzy uczą tam języka polskiego jako obcego, przybliżając równocześnie swym studentom Polskę, jej społeczeństwo i kulturę polską. W trakcie rekrutacji przyszłych lektorów Ministerstwo Nauki uznaje posiadane przez kandydatów dyplomy ukończenia studiów poddyplomowych i studiów magisterskich w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego, co jednak z drugiej strony nie przeszkadza mu akceptować kandydatów bez takich dyplomów i organizować dla nich kursów przygotowawczych do pracy za granicą, ograniczających się do zajęć szkoleniowych prowadzonych w czasie dwu- i trzydniowych sesji, praktyk pedagogicznych i egzaminu. W rezultacie osoby, które odbyły 4-semestralne studia magisterskie, mają za sobą praktyki pedagogiczne, napisały i obroniły pracę magisterską, są traktowane na równi z osobami, które nie mają takiego przygotowania, deklarują natomiast chęć nauczania języka polskiego w zagranicznej uczelni.

2.

Niniejszy artykuł opiera się na doświadczeniach wyniesionych z tworzenia i prowadzenia 2-letnich studiów magisterskich w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego. Studia te są prowadzone od 1 października 2005 roku w Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Corocznie przyjmuje się na nie 25 studentów polskich oraz kilku zagranicznych poza limitem podstawowym. Trzeba dodać, że od 1 października 2009 r. w ramach tego limitu wyodrębniono ok. 10 miejsc dla osób zainteresowanych subspecjalnością o nazwie *Nauczanie języków obcych wspomagane komputerowo (na przykładzie języka polskiego jako obcego)*.

2.1.

Dwuletnie studia magisterskie w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego są adresowane do studentów, którzy uzyskali – w Polsce lub za granicą – licencjat z zakresu filologii polskiej lub neofilologii. Jak widać, nasze studia są przeznaczone dla osób posiadających już niższe wykształcenie filologiczne, które traktujemy jako istotny wkład do przyszłych studiów: poloniści powinni wnieść znajomość gramatyki i historii języka polskiego, dobrą znajomość literatury i kultury polskiej, neofilodzy zaś – dobrą praktyczną znajomość języka nowożytnego i jego struktury, także znajomość literatury i kultury danego kraju.

Od wszystkich kandydatów oczekujemy praktycznej znajomości przynajmniej jednego języka obcego na poziomie B1 lub B2, zakładamy bowiem, że wszyscy nasi absolwenci powinni być przygotowani do pracy za granicą, co trudno byłoby sobie wyobrazić w wypadku osób znających tylko język polski. Niezależnie od tego, że kandydaci na studia powinni dołączyć do dokumentów dyplomy i certyfikaty potwierdzające znajomość deklarowanego języka obcego, w ramach rozmów kwalifikacyjnych sprawdzamy praktyczną znajomość języków obcych wszystkich kandydatów, zależy nam bowiem na ocenie swobody prowadzenia przez nich rozmowy w języku obcym.

Kandydaci na studia magisterskie odbywają rozmowy kwalifikacyjne, składające się z kilku części: z autoprezentacji, z odpowiedzi na pytanie o motywację do podjęcia studiów w zakresie tej specjalizacji, odpowiedzi na pytanie o ogólne zasady nauczania języków obcych, odpowiedzi na pytanie z zakresu gramatyki współczesnego języka polskiego (ewentualnie gramatyki kontrastywnej), wreszcie – z konwersacji w wybranym języku obcym. Wszystkie elementy rozmowy kwalifikacyjnej są oceniane i punktowane przez komisję. Kandydaci, którzy uzyskali 60% i więcej możliwych punktów są zwykle kwalifikowani na studia magisterskie.

2.2.

Ponieważ kandydatom na omawiane studia magisterskie stawia się dość wysokie wymagania, chcemy od razu odpowiedzieć na pytanie, jak kształcenie przyszłych nauczycieli języka polskiego jako obcego i drugiego traktuje jednostka kształcąca, czyli Centrum Języka i Kultury Polskiej w Świecie UJ. Czynimy to pod wrażeniem krytycznej oceny kształcenia nauczycieli języków obcych w Polsce, zawartej w bardzo interesującej książce prof. Elżbiety Zawadzkiej *Nauczyciele języków obcych w dobie przemian*, gdzie znajdujemy np. takie stwierdzenie: „Niezadowolający stan kształcenia nauczycieli, zwłaszcza na uniwersytecie, jest spowodowany w znacznej mierze faktem, że kształcenie to jest traktowane przez społeczność ogólnouczelnianą jako działalność uboczna i jako „zabieranie czasu” potrzebnego na przygotowanie specjalistów z danej dziedziny. Metody i środki kształcenia są dość anachroniczne. Kształcenie pedagogiczne prowadzi niejednokrotnie nauczyciele akademicy z nie zawsze wystarczającym przygotowaniem. Samodzielni pracownicy naukowcy na ogół się nie angażują w kształcenie nauczycieli” (E. Zawadzka 2004: 55).

W trakcie przygotowywania tego artykułu zostały zebrane wyliczone przez E. Zawadzką negatywne cechy kształcenia nauczycieli języków obcych w Polsce, które posłużyły następnie jako kryteria oceny rzeczywistości dydaktycznej w Centrum. Poniżej wyniki tej oceny.

Przede wszystkim należy powiedzieć, że kształcenie przyszłych nauczycieli języka polskiego jako obcego i drugiego nie jest traktowane w Centrum jako działalność uboczna. Uczestnicy omawianych studiów to jedyna grupa polskich studentów, gdyż poza nimi Centrum kształci cudzoziemców w zakresie języka i kultury polskiej. Studenci polscy to uczestnicy studiów drugiego stopnia, podczas gdy

cudzoziemcy to kandydaci na studia albo studenci różnych stopni uczelni zagranicznych. Poza polskimi studentami studiów magisterskich Centrum opiekuje się jeszcze kilkunastoosobową grupą studentów trzeciego stopnia, czyli doktorantów zajmujących się także nauczaniem polszczyzny jako języka obcego i drugiego. Na tej podstawie można stwierdzić, że kształcenie nauczycieli mieści się w ramach działalności podstawowej Centrum.

W dodatku trzeba powiedzieć, że dyrekcja Centrum ma świadomość, iż w 2005 r. podjęła kształcenie nowej generacji w glottodydaktyce polonistycznej, jak o tym świadczy tom *Nowa generacja w glottodydaktyce polonistycznej* pod red. W. T. Miodunki (2009; zob. też U. Marzec 2009 oraz G. Zarzycka 2010), gdzie we wstępie znalazło się takie stwierdzenie: „Wiedza i umiejętności (wyniesione z 2-letnich studiów magisterskich) powodują, że mamy do czynienia z pierwszą generacją specjalistów solidnie przygotowanych do nauczania języka polskiego jako obcego, z pierwszą generacją profesjonalistów w tym zakresie. To, co było dotąd, to generacje polonistów i w mniejszym zakresie neofilologów, z większym lub mniejszym sukcesem przyuczonych do nauczania języka polskiego jako obcego” (W. T. Miodunka 2009: 12).

Dodajmy jeszcze, że w tomie *Nowa generacja w glottodydaktyce polonistycznej* zostały opublikowane najważniejsze części z pięciu najlepszych prac magisterskich napisanych przez absolwentki tych studiów z lat 2007 - 2008.

O tym, że kształcenie przyszłych nauczycieli jest w Centrum działalnością podstawową, świadczą też następujące fakty: 1) seminaria magisterskie prowadzą na zmianę samodzielni pracownicy naukowci (dwóch profesorów i dwóch doktorów habilitowanych); 2) pozostałe zajęcia prowadzą pracownicy naukowci ze stopniem doktora; 3) ci sami pracownicy prowadzą zajęcia z metodyki oraz pedagogiki i psychologii; 4) pracownicy kształcący nauczycieli języka polskiego jako obcego i drugiego są równocześnie lektorami nauczającymi cudzoziemców, co pozwala im się prezentować także jako praktykom kształcenia cudzoziemców; 5) w ramach zajęć z metodyki nauczania języka polskiego jako obcego staramy się prezentować nie tylko metody i podejścia stosowane dość szeroko (jak np. podejście komunikacyjne), ale także pokazywać metody i podejścia nowe, dopiero wprowadzane w naszym kraju, jak choćby podejście zadaniowe (I. Janowska 2008).

3.

Jak już pisaliśmy wcześniej, przy układaniu programu studiów w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego musieliśmy wziąć pod uwagę standardy kształcenia dla kierunku studiów, jakim jest filologia polska, oczywiście w ramach studiów drugiego stopnia. Ponieważ jednak kształcimy nauczycieli, obowiązują nas *Standardy kształcenia nauczycieli na studiach wyższych zawodowych, uzupełniających studiach magisterskich, jednolitych studiach magisterskich oraz studiach podyplomowych*, które stanowią załącznik do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. Standardy te precyzują, że w ramach uzupełniających studiów magisterskich w zakresie jednej specjalności

nauczycielskiej prowadzi się: A) przedmioty kształcenia kierunkowego; B) przedmioty kształcenia nauczycielskiego łącznie w wymiarze co najmniej 60 godz.; C) praktyki pedagogiczne w wymiarze co najmniej 30 godz.; D) język obcy w wymiarze pozwalającym na uzyskanie znajomości języka na poziomie biegłości językowej B2+ według ESOKJ.

Biorąc pod uwagę fakt, że nasi absolwenci będą pracować przede wszystkim w Unii Europejskiej, powinniśmy uwzględnić także *Europejski profil kształcenia nauczycieli języków* Michaela Kelly'ego i Michaela Grenfella, którzy już na wstępie podkreślają wagę kształcenia nauczycieli języków: „Kształcenie nauczycieli języków obcych nabiera coraz większego znaczenia ze względu na ich kluczową rolę w intensyfikacji kształcenia językowego oraz w rozbudzaniu u osób uczących się zainteresowania językami. Nauczyciele ci odgrywają ważną rolę w osiągnięciu celu wskazanego przez Unię Europejską, czyli doprowadzenia do sytuacji, kiedy to wszyscy jej mieszkańcy będą znali swój język ojczysty i dwa inne” (M. Kelly, M. Grenfell 2006: 6; zob. też P. E. Gębał 2008).

3.1.

Wyróżnione w rozporządzeniu MENiS przedmioty kierunkowe będą dotyczyły metodologii badań lingwistycznych oraz językoznawstwa polonistycznego, podczas gdy przedmioty kształcenia nauczycielskiego muszą dawać w sumie solidne podstawy nauczania języków obcych, czyli glottodydaktyki. A oto jakie przedmioty związane z metodologią badań lingwistycznych i językoznawstwem polonistycznym znajdują się w programie studiów:

w zakresie metodologii badań lingwistycznych:

- Teoria języka z metodologią badań lingwistycznych (60 godz.)
- Metodologia lingwistycznych badań kontrastywnych (30 godz.)

w zakresie językoznawstwa polonistycznego:

- Język polski na tle języków europejskich (30 godz.)
- Język polski w Europie i w świecie (15 godz.)
- Gramatyka opisowa języka polskiego (30 godz.)
- Gramatyka w nauczaniu języka polskiego jako obcego (30 godz.)

W komentarzu do programu chcemy zwrócić uwagę na metodologię badań kontrastywnych, którą uważamy za ważną część naszej oferty, gdyż nauczyciel języka polskiego jako obcego będzie miał kontakty dydaktyczne z wieloma studentami, używającymi różnych języków ojczystych. W trakcie naszych zajęć jesteśmy w stanie zwrócić uwagę na kłopoty w opanowaniu polszczyzny wynikające z interferencji najczęściej używanych przez naszych studentów języków: angielskiego, niemieckiego, hiszpańskiego czy francuskiego. Ponieważ jednak zdarza się tak, że poszczególni absolwenci naszych studiów mogą wyjechać w celu nauczania języka polskiego jako obcego np. na Ukrainę, do Rosji, Włoch, Chin czy Japonii, chcemy ich przygotować metodologicznie do prowadzenia doraźnych studiów kontrastyw-

nych oponujących strukturę polszczyzny strukturze np. ukraińskiego, rosyjskiego, włoskiego, chińskiego czy japońskiego.

Język polski na tle języków europejskich to zajęcia, których celem jest pokazanie swoistości struktury języka polskiego na tle struktury innych języków słowiańskich, romańskich czy germańskich. Te zajęcia strukturalne różnią się istotnie od zajęć ukazujących historię i uwarunkowania społeczne powstawania największych skupisk polskich poza granicami naszego kraju, czyli w krajach Unii Europejskiej i na świecie. Celem zajęć jest także ukazanie polskiego szkolnictwa etnicznego w krajach zamieszkania Polonii oraz miejsce polszczyzny wśród języków krajów UE.

Zajęcia z gramatyki opisowej języka polskiego mają stanowić dla polonistów spojrzenie na strukturę polszczyzny w nauczaniu naszego języka, czyli na gramatykę naszego języka w ujęciu dydaktycznym. Neofilologom zaś mają dać wiedzę jasną na temat reguł funkcjonowania współczesnej polszczyzny. Zajęcia te zostały – na życzenie studentów – rozwinięte o zajęcia zwane gramatyką w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Ich celem jest nauczenie przyszłych nauczycieli radzenia sobie z problemami gramatycznymi polszczyzny, jakie napotykają w praktyce kształcenia studenci z różnych krajów świata, zwłaszcza na poziomach niższych A1, A2 i B1.

A oto zestaw zajęć związanych z dydaktyką nauczania polszczyzny jako języka obcego i drugiego:

1. rozkład szczegółowych treści kształcenia w ramach specjalności *Nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego*

a. w zakresie glottodydaktyki:

- Dydaktyka języków obcych (45 godz.)
- Wstęp do teorii akwizycji języka (15 godz.)
- Psychologia i pedagogika w nauczaniu języków obcych (45 godz.)

b. w zakresie metodyki nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego:

- Metodyka nauczania podsystemów języka polskiego (60 godz.)
- Metodyka nauczania sprawności językowych (60 godz.)
- Kontrola wyników w nauczaniu języka polskiego jako obcego (30 godz.)
- Multimedia w nauczaniu języka polskiego jako obcego (30 godz.)
- Praktyki pedagogiczne (40 godz.)
- Literatura w nauczaniu języka polskiego jako obcego (30 godz.)
- Kultura w nauczaniu języka polskiego jako obcego (45 godz.)
- Specyfika nauczania języka polskiego jako drugiego (15 godz.)
- Komunikacja międzykulturowa (15 godz.)
- Historia nauczania języka polskiego jako obcego, drugiego i etnicznego (15 godz.)

Ponieważ wydaje się, że zajęcia związane z dydaktyką języków obcych, psychologią i pedagogiką ich nauczania nie wymagają specjalnego omawiania, chcie-

libyśmy zwrócić uwagę na wybrane zagadnienia metodyczne. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na to, że przedmioty związane ogólnie z metodyką nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego dzielimy na kilka grup: pierwszą z nich stanowią przedmioty składające się na metodykę nauczania polszczyzny jako języka obcego w ścisłym rozumieniu tego słowa (ułożone tu na zasadzie od teorii do praktyki); potem, w grupie drugiej staramy się pokazywać literaturę i kulturę polską w powiązaniu z nauczaniem języka; wreszcie w grupie trzeciej przedstawiamy specyfikę nauczania polszczyzny jako języka drugiego, swoistość komunikacji międzykulturowej oraz historię nauczania polszczyzny jako języka obcego, drugiego i etnicznego.

Podkreślenia wymaga fakt, że jako absolutnie równorzędne traktujemy dwa przedmioty: nauczanie podsystemów języka polskiego i nauczanie sprawności językowych. Bierze się to stąd, że nauczanie języka polskiego jako ojczystego i obcego przez wiele lat było sprowadzane do nauczania wiedzy o języku, a nie samego języka. Jeśli jednak zaczynamy uczyć języka polskiego, musimy umieć uczyć wymowy polskiej, pisowni, fleksji, składni, słowotwórstwa i słownictwa. Pokazanie, jak to należy robić, to krok we właściwym kierunku, ale krok zaledwie pierwszy. Drugim ważnym krokiem jest pokazanie, jak trzeba uczyć rozumienia ze słuchu, rozumienia tekstów pisanych, redagowania tekstów pisanych i mówienia po polsku (tzn. wypowiedzania się w monologu, dialogu i polilogu), czyli interakcji z użyciem polszczyzny mówionej. Część spośród używanych obecnie podręczników wciąż nie uczy i nie ćwiczy wszystkich sprawności językowych, dlatego te zajęcia są takie ważne, gdyż przy okazji uczą przyszłych nauczycieli, jak być kreatywnym w stosunku do zastanych materiałów dydaktycznych. Warto dodać, że uświadomienie wagi nauczania sprawności językowych to efekt zwrotny wprowadzenia w 2004 r. certyfikacji języka polskiego jako obcego, gdyż w trakcie egzaminów certyfikatowych sprawdza się opanowanie polszczyzny w zakresie poszczególnych sprawności.

Liczba godzin przewidzianych na omówienie miejsca literatury i kultury w nauczaniu języka polskiego jako obcego jest różna, gdyż zajęcia związane z kulturą są dzielone na 15 godz. wykładu i 30 godz. ćwiczeń praktycznych polegających na przygotowywaniu projektów zajęć związanych z kulturą.

Specyfice nauczania języka polskiego jako drugiego poświęcamy stosunkowo niewiele miejsca, dzielając opinie np. dydaktyków francuskich uważających, że metodyki nauczania języka obcego i drugiego są zbliżone (J. P. Cuq 1991, 2003; J. P. Cuq I. Gruca 2002). Podobnie jak oni uważamy, że poznając metodykę nauczania podsystemów języka polskiego oraz sprawności językowych, nasi studenci uczą się także, jak uczyć polszczyzny jako języka drugiego.

Może się wydawać, że zajęcia z historii nauczania polszczyzny jako języka obcego, drugiego i etnicznego nie mają większego znaczenia dla kształcenia naszych studentów. Jeśli się jednak weźmie pod uwagę, że w dotychczasowych ujęciach historii języka polskiego polszczyzna jest traktowana wyłącznie jako język ojczysty,

jako narzędzie komunikacji i spójności narodu polskiego, uświadomimy sobie, że pokazanie studentom historii nauczania polszczyzny jako języka obcego i drugiego to uświadomienie im mocy naszego języka w minionych stuleciach, od wieku XVI poczynając (W. T. Miodunka 1990, 2010a, 2010 b).

4.

Ponieważ mówimy o 2-letnich studiach magisterskich, musimy też pamiętać o seminariach magisterskich, prowadzonych w wymiarze po 60 godz. na I i II roku studiów. Tematyka seminariów dotyczy glottodydaktyki polonistycznej, kontaktów językowych, dwu- i wielojęzyczności oraz języka polskiego w świecie. Ze względu na fakt, iż wcześniej nie prowadzono studiów magisterskich o takiej tematyce, przygotowywane magisteria mają oryginalny charakter, co w konsekwencji powoduje, że magistranci wkładają w prowadzone badania wiele pracy i serca. Rezultaty osiągnięte przez część z nich są naprawdę godne uwagi.

Jeśli porównamy program, według którego kształceni są nasi studenci, z minimum programowym zawartym w *Standardach kształcenia nauczycieli na studiach wyższych...*, okaże się, że na przedmioty kształcenia nauczycielskiego poświęcamy w sumie 285 godz. (zamiast 60 godz.), na praktyki pedagogiczne zaś 40 godz. (zamiast 30 godz.). Należy jednak uściślić, że przez praktyki pedagogiczne rozumiemy tylko obserwacje (hospitacje) zajęć i ich prowadzenie wraz z omówieniem, nie wliczając do nich innych zajęć prowadzonych przez studentów w ramach inicjatyw Koła Naukowego Glottodydaktyki Polonistycznej (np. indywidualne konsultacje językowe dla studentów wymagających dodatkowej pomocy, czy spotkania okolicznościowe z okazji świąt), ani zajęć dodatkowych (wieczorowych) w szkole letniej (np. dodatkowe konwersacje w grupach, śpiewanie popularnych piosenek, prowadzenie gier i zabaw po polsku, oglądanie filmów i rozmowy na ich temat).

4.1.

Program zajęć dla subspecjalności *Nauczanie języków obcych wspomaganie komputerowo* odbywa się częściowo zgodnie z podanym wcześniej programem (w zakresie metodologii badań lingwistycznych i językoznawstwa polonistycznego, także w zakresie glottodydaktyki), częściowo w oparciu o program przygotowany tylko dla tej specjalności. Część specyficzna programu dotyczy metodyki nauczania języka polskiego wspomaganego komputerowo. Rozkład szczegółowych treści kształcenia w ramach *Nauczania języków obcych wspomaganego komputerowo (na przykładzie nauczania języka polskiego jako obcego)*:

- Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego (120 godz.)
- Komputer w uczeniu się i nauczaniu języków (150 godz.)
- Wpływ globalizacji i informatyzacji na języki narodowe (60 godz.)
- Computer-mediated communication (60 godz.)
- Seminarium magisterskie: Problematyka badań w nauczaniu języków wspomaganym komputerowo (120 godz.)
- Praktyki pedagogiczne (40 godz.)

Zmianą, która zwraca uwagę, jest najpierw połączenie metodyki nauczania podsystemów języka z metodyką nauczania sprawności językowych w jeden przedmiot o nazwie *Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego*, na który jednak przeznaczona jest tylko jedna godzina zajęć, co na dwa osobne przedmioty. Celem stworzenia osobnych zajęć była chęć integracji dwóch przedmiotów w ten sposób, by ułatwić koordynację tematyki tych zajęć z zajęciami równoległymi, czyli *Komputerem w uczeniu się i nauczaniu języków*, na które przeznaczono więcej godzin zajęć, gdyż w tym czasie studenci przygotowują specjalne programy komputerowe do nauczania sprawności językowych i części systemu językowego.

Podstawę teoretyczną do omówionych krótko zajęć praktycznych przynoszą dwa przedmioty: *Wpływ globalizacji i informatyzacji na języki narodowe* oraz *Computer-mediated communication*. Zajęcia drugie są prowadzone po angielsku z dwóch powodów: literatura naukowa jest dostępna w zasadzie tylko po angielsku, poza tym studentów UJ obowiązuje od roku 2010/2011 zaliczenie co najmniej jednego przedmiotu w języku obcym w trakcie odbywania studiów, więc zajęcia te stanowią naszą ofertę przedmiotu w języku angielskim, przedmiotu na tyle ogólnego, że mogą w nim brać udział także studenci spoza naszych specjalności.

Jak widać, liczba godzin przeznaczonych na seminarium magisterskie i na praktyki pedagogiczne jest taka sama jak w przypadku specjalności *Nauczanie języka polskiego jako obcego i drugiego*.

5.

Mimo że glottodydaktyka polonistyczna rozwija się od około 30 lat (zob. E. Lipińska, A. Seretny 2010), zorganizowane w postaci dwuletnich studiów magisterskich kształcenie przyszłych nauczycieli języka polskiego jako obcego i drugiego zaczęło się pięć lat temu. Ponieważ brak podręczników ułatwiających to kształcenie, Katedra Języka Polskiego jako Obcego UJ wystąpiła z inicjatywą publikacji serii prac zatytułowanej *Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego*. W serii tej ukazało się dotąd osiem tomów, w tym tak ważne dla studentów publikacje jak *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego* A. Seretny i E. Lipińskiej (2005), *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego. Praca zbiorowa* pod red. E. Lipińskiej i A. Seretny (2006), *Planowanie lekcji języka obcego. Podręcznik i poradnik dla nauczycieli języków obcych* I. Janowskiej (2010). Dla osób zainteresowanych wspomaganym komputerowo nauczaniem języków obcych wydano dwie książki: *Od mediów przekazu do mediów uczestniczenia. Transmisja i nauczanie języków mniejszościowych* pod red. R. Dębskiego (2008) oraz *Dwujęzyczność angielsko-polska w Australii. Języki mniejszościowe w dobie globalizacji i informatyzacji* R. Dębskiego (2009).

5.1.

Przedstawiony tu program podlega zmianom. Część z nich to zmiany wymuszone przez zmiany w rozporządzeniach wydawanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej. Jest jednak część

zmian wprowadzonych z inicjatywy kształconych studentów oraz prowadzących zajęcia wykładowców. Od roku 2007, roku kończenia studiów przez pierwszych absolwentów tej specjalności, przeprowadza się badania ankietowe wśród studentów na temat oceny całego programu oraz jego części. Oceny te i opinie są dla nas cenne, gdyż pozwalają skonfrontować nasz program z programem kształcenia nauczycieli języka polskiego jako ojczystego oraz z programami kształcenia nauczycieli języków obcych. Dla jednych i drugich szczególnie cenne w naszym programie jest zwrócenie uwagi na metodykę nauczania części systemu językowego obok konsekwentnego nauczania sprawności. To właśnie nauczanie sprawności jest największą nowością dla polonistów, z których część albo posiada już stopień magistra polonistyki, albo kończy polonistykę, studiując na piątym roku. Neofilologowie widzą w glottodydaktyce polonistycznej glottodydaktykę porównawczą, gdyż autorzy prac polonistycznych chętnie odwołują się do badań z zakresu nauczania języków światowych, takich jak: angielski, niemiecki, francuski, rosyjski oraz do prac z glottodydaktyki ogólnej. Część z nich oczekuje, że z tego powodu studia te będą dla nich łatwiejsze, gdyż znaną teorię będą musieli stosować do nauczania swojego języka, czyli polszczyzny. Dlatego z satysfakcją czytamy ich uwagi na temat tego, jak to w prowadzonych zajęciach z angielskiego czy niemieckiego wykorzystują zdobyte na naszych studiach umiejętności.

Jak już wspominaliśmy, wprowadzenie dodatkowych zajęć z nauczania gramatyki języka polskiego nastąpiło także z inicjatywy studentów, co było to dla nas sporym zaskoczeniem.

Z inicjatywy wykładowców zlikwidowano np. osobne zajęcia na temat standardów europejskich w nauczaniu języków obcych, gdy okazało się, że wszyscy wykładowcy uwzględniają je w czasie swych zajęć. Z ich inicjatywy wprowadzono np. zajęcia z nauczania polszczyzny jako języka drugiego oraz z komunikacji międzykulturowej.

6.

Myśląc o programie naszych studiów, pamiętamy o funkcjach nauczycieli języków w ujęciu Elżbiety Zawadzkiej (2004): o tym, że każdy nauczyciel powinien być ekspertem w zakresie nauczanego języka i w zakresie metodyki jego nauczania, że powinien być pośrednikiem kulturowym między swoją kulturą a kulturami studentów (do kształcenia takich umiejętności stwarzamy wiele okazji, gdyż 50 kształconych u nas studentów polskich jest otoczonych przez około 400 cudzoziemców biorących udział w programach rocznych oraz ok. 500 studentów uczestniczących w szkole letniej kultury i języka polskiego) oraz że nauczyciel powinien być organizatorem, moderatorem i doradcą, a także ewaluatorem i innowatorem. Jesteśmy przekonani, że to właśnie w zakresie innowacji kształceni przez nas studenci mają szczególne pole do popisu – tradycje rozwoju glottodydaktyki polonistycznej są stosunkowo niewielkie, a oni przecież mają być nową generacją w tej glottodydaktyce – generacją profesjonalistów.

BIBLIOGRAFIA

- CUQ J.-P. (1991), *Le français langue seconde. Origines d'une notion et implications didactiques*. Paris.
- CUQ J.-P., I. GRUCA (2002), *Cours de didactique du français langue étrangère et seconde*. Grenoble.
- CUQ J.-P. (red.) (2003), *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*. Paris.
- DĘBSKI R. (red.) (2008), *Od mediów przekazu do mediów uczestniczenia. Transmisja i nauczanie języków mniejszościowych*. Kraków.
- DĘBSKI R. (2009), *Dwujęzyczność angielsko-polska w Australii. Języki mniejszościowe w dobie globalizacji i informatyzacji*. Kraków.
- GĘBAL P. E. (2008), *Kształcenie lektorów języka polskiego jako obcego na tle europejskich standardów pedeutologicznych*, (w:) W. T. Miodunka, A. Seretny (red.), *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*. Kraków, 463- 471.
- JANOWSKA I. (2008), *Perspektywa zadaniowa w nauczaniu/ uczeniu się języków obcych*, (w:) W. T. Miodunka, A. Seretny (red.), *W poszukiwaniu nowych rozwiązań. Dydaktyka języka polskiego jako obcego u progu XXI wieku*. Kraków, 35- 50.
- JANOWSKA I. (2010), *Planowanie lekcji języka obcego. Podręcznik i poradnik dla nauczycieli języków obcych*. Kraków.
- KELLY M, M. GRENFELL, *Europejski profil kształcenia nauczycieli języków. Materiał pomocniczy – zarys treści kształcenia*. Warszawa.
- SERETNY A., E. LIPIŃSKA (2005), *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*. Kraków.
- LIPIŃSKA E., A. SERETNY (red.) (2006), *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego. Praca zbiorowa*. Kraków.
- LIPIŃSKA E., A. SERETNY (2010), *Trzydziestolecie glottodydaktyki polonistycznej w Uniwersytecie Jagiellońskim*, (w:) *Poradnik Językowy* 4 (673), 111 – 123.
- MARZEC U., 2009, *Obraz polonistyki włoskiej w świetle badań ankietowych*. Kraków.
- MIODUNKA W. (1990), *Moc języka i jej znaczenie w kontaktach językowych i kulturowych*. (w:) W. Mioucka (red.), *Język polski w świecie. Zbiór studiów*. Warszawa, Kraków.
- MIODUNKA W.T. (2009a), *Kto i dla czego należy do nowej generacji w glottodydaktyce polonistycznej?*, (w:) W. T. Miodunki (red.), *Nowa generacja w glottodydaktyce polonistycznej*. Kraków.
- MIODUNKA W. T. (red.) (2009b), *Nowa generacja w glottodydaktyce polonistycznej*. Kraków.
- MIODUNKA W. T. (2010a), *Historia polszczyzny jako języka obcego. O potrzebie i koncepcji opisu*, (w:) R. Przybylski, J. Kaś, K. Sikora (red.), *Symbolae grammaticae in honorem Boguslai Dunaj*. Kraków.
- MIODUNKA W. T. (2010b), *Polszczyzna jako język drugi. Definicja języka drugiego*, (w:) J. S. Gruchała, H. Kurek (red.), *Silva rerum philologicarum. Studia ofiarowane Prof. Marii Strycharskiej-Brzezynie z okazji jej jubileuszu*. Kraków.
- ZARZYCKA G. (2010), recenzja: *Nowa generacja w glottodydaktyce polonistycznej*, red. W.T. Miodunka, (w:) *Poradnik Językowy*, 4 (673), 128- 134.
- ZAWADZKA E. (2004), *Nauczyciele języków obcych w dobie przemian*. Kraków.

**Linguistics and didactics in educational programs
for teachers of Polish as a foreign language**

In 2005 the Faculty of Polish Studies of the Jagiellonian University in Kraków launched a two-year MA program in teaching Polish as a foreign language. This article discusses the MA curriculum, focusing especially on three types of courses: methodology of linguistic research, Polish linguistics and didactics of Polish as a foreign language compared to didactics of other foreign languages. The author elaborates on the reasons of changes made in the curriculum and discusses the features of the curriculum in comparison with other Polish foreign language teacher educational programs. The article also presents „Computer assisted language learning (CALL)”, a program which was introduced for teaching Polish as a foreign language in 2009.